

مير رحيم ويلايي

ايرانين دموكراتيكلشديريلمهسي او غرונدا

آذربايجان و كورد خالقلاري نين ميلي آزادليق حرڪاتي نين غلبهسي ايران زحمتكشلاري نين امپرياليزم و داخلي ارتجاع علتهينه آپارديقلاري موباريزمسيني گوجلنديدي. محض بو حرڪاتين گوجلو دالغاسي ايران ارتجاعسيني برک سارسيدي و بنلهليكله ده اينگيليسلرين كونه نوكري اولان حكيمي حوكومتيني استعفا وئرمگه مجبور ائندي.

ارتجاع تلاش ايچينده خاريجيلره آرخا باغلاماق اوميدينده ايدي و بيزيم حرڪاتيميزين ماهيتيني ديشيب ارادان قالديرماغا جان آتيردي. لاکين خالقيميزين مؤحکم اينام و متينليگي اونلارا اوستون گلدي. اونا گوره ده مجبور اولدولار بير راي اكرتي ايله قواموالسلطنهني حوكومت باشينا كئيرسين و اونون واسيطهسي ايله آذربايجانين دموكراتيک حرڪاتي ايله حسابلاشسينلار 1.

حكيمي حوكومتيني سوقوط ائتمهسي آذربايجان و ايران خالقلاري نين ميلي آزادليق حرڪاتي نين گنیشلنمهسي اوچون موناسيب شرايط يار ائندي.

1946 جي ايلين آپرئل آييندان اعتبارن سوونت ايران موناسيبتلري حاقيندا ايكي دولت آراسيندا دوستجاسينا دانيشيقلار باشلاندي.

سوونت ايران دانيشيقلاري حاقينداكي رسمي معلوماتدا آذربايجان مسالهسي نين داخلي بير ايش اولدوغو بير داها تصديق ائيلدي.

بوتون ايران اجتماعيتي ايراندا ميلي دموكراتيک بير دولتین يارانماسيني، 15 جي مجلسه آزاد صورتده يني سئچكيلر كئچيريلمهسي، آذربايجانين دموكراتيک ايصلاحاتلاري نين بوتون ايراندا حياتا كئچيريلمهسي و آذربايجان ميلي حوكومتي ايله ايران دولتي آراسيندا دانيشيقلار آپاريلماسيني طلب ائيرديلر.

قواموالسلطنه دولتي ايلک اول آذربايجان مسالهسي ني دانيشيق و صلوح يولو ايله حل اندهجگيني بيلديدي بو موناسيبتله ده او، آذربايجان ميلي حوكومتي نين نوماینده هئيتيني موذاكره اوچون تئهرانا دعوت ائندي. آذربايجان ميلي حوكومتي ايران دولتي نين دعوتيني قبول ائندي.

آذربايجان ميلي حوكومتي نين باش نازيري سيد. جعفر پيشهوري باشدا اولماقلا نوماینده هئيتي 1946 جي ايل آپرئل آيي نين 28 ده تئهرانا يولا دوشدو.

آذربايجان خالقي اوز نومایندهلريني يولا سالاركن تيريزده بويوك بير نوماييش و ميتنيق كئچيريلدي.

ميتنيقه كوردوستان ميلي حوكومتي نين باشچيسي و كورد خالقي نين رهبري قاضي محمد چيخيش اندهرك دئمشدير: «ايندي كي، پيشهوري آذربايجان ميلتي طرفيندن تئهرانا نوماینده گندير، اونلار تكجه آذربايجان خالقي نين دئييل، هم ده كورد ميلتي نين نوماینده سيديرلر. بو گون آذربايجان خالقي كورد خالقي ايله بيرليكه سار سيلماز بير وحدت يار اتميشلار. بو وحدت اونلارا اجازه وئير كي، بير بيرلري نين حقونو لاييقنجه مودافيعه ائتسينلر 2...»

آذربايجان ميلي حوكومتي نين باش نازيري اوز چيخيشيندا بنله دئدي: «...بيز ايستهيريك كي، بوتون ايراندا دموكراتيک بير رژيم يارانسين، خالق اوز ائونه، اوز حقونو ماليک اولسون.

بيز ايستهيريك بوتون قارداشلاريميز ايراندا آزاد باشاسينلار. حوكومت گرک خالقين اوز حوكومتي اولوب و خالقين اوزو بو حوكومتي تامين ائتسين. بيز بير نفرميرز قالينجايدك اولهجهيک و يا ايرانين بوتون مظلوم خالقلاريني آزاد اندهجهيک. بيز آذربايجان دموكرات فرقهسي نين باير اغيني ابدی اولراق قوي اللريميزله اوجا ساخلاياجايغيق...» 3.

ژاندارم و پولیسرین گؤستر دیکلری مانعجیلکله باخامیارق، تئهران اجتماعی، دموکراتیک تشکیلاتلار، دموکراتیک مطبوعات نومایندهلری، تئهران زحمتکشلری آذربایجان نومایندهلرینی صمیمیتله، گول چیچکله قارشیلادیلار.

آذربایجانین شهرلرینده میتینقلر کنجیریلدی، قطعناملر قبول اولوندو. بو تئلقراملاردا و قطعناملرده آذربایجان خالقی اؤز نومایندهلریندن الده اندیلمیش آزادیغی ساخلاماقلا، ایراندا دا آزادیغین قورولماسینی طلب اندیردیله.

تبریزین توخوجو کارخاناسی فهلهلری نین آذربایجانین میلی حؤکومتی نین باش نازیری پیشهورییه، تبریزده نشر اولونان «آذربایجان»، «آزاد ملت»، «یئنی شرق» و تئهراندا نشر اولونان «رهبر»، «ظفر»، «مردم»، «ایران ما»، «رستاخیز ایران»، «داد» قز تئلرینه گؤندر دیکلری تئلقراملاریندا یازیرلار کی، بیز کلکتهچی فابریکی نین فهلهلری اؤز حؤرمتملی نومایندهلریمیزدن موداکرملرده جاوان میلی حؤکومتیمیزین و میلی آزادیغیمیزین ایران داخلین ده و بوتون ایران میلتر ی نین حقوقلاری نین قورونماسینی ایستهمکله برابر ایرانین بوتون ایالت و ویلایتلرینده آزادیغین برقرار اولماسینی ایستهمیریک.

آذربایجان نومایندهلری تئهرانا وارد اولدوقدا تئهران آزادیخلاری اولناری بئله قارشیلادیلار: سیز بیزه نجات وئردینیز، سیز ایران خالقینی اسارتدن خلاص ائتدینیز، آماندیر سهو ائتمهیین! آزادیغیمیز سیزین دوزگون حرکت ائتمههیزه باغلیدیر. یاشاسین آذربایجان قهرمان خالقی! یاشاسین آزادیغیمیزین مشعلداری اولان آذربایجان آزادیخلاری!

آذربایجان میلی حؤکومت نومایندهلری ایله قواموالسلطنه حؤکومتی نین نومایندهلری آراسیندا موداکرملر باشلانیدی. هر ایکی نومایندهلیک موعین راضیلیغا گلدیسه ده لاکین ایران دؤلتی 7 مادهدن عبارت وئرمیش اولدوغو بیاناتدان کنارا چیخمادی. آذربایجان نوماینده هئیتی ایسه اؤز تکلیفینی 33 مادهدن عبارت ایرهلی سوردو. بئلهلیکله، اون بئش گون سورن موداکرملردن سونرا هئج بیر نتیجه الده ائده بیلیمهین نوماینده هئیتی میز تئهراندا گئری قاییتدی.

قوامین آذربایجان حاقیندا تصدیق ائدیگی بیاناتی آذربایجان خالقی نین ایستر میلی موختاریت، ایستر سه ده الده ائتمیش اولدوغو حقوقلاری اؤزونده عکس ائتدیرمیر، حئی قانون اساسی نین وئرمیش اولدوغو حقوقلاردان دا تامامله گئری قالیردی. حالبوکی آذربایجان آدیغی حاقی ساخلاماقلا، اونون بوتون ایراندا دا حیاتا کئچمهسینی ایستهمیردی.

آذربایجان خالقی نین صلوح اوغروندا، ایرانین استقلالیتی و دموکراتیکلشمهسی یولوندا گؤتوردو یو خئیرخاه قدملره قارشی امپریالیستلرین بارماغی ایله اوینایان ایرانین ارتجاعی حاکیم دایرملری نین ایشلندیکلری نؤبتی خیانتلرینی افشا ائدن «آزاد ملت» قز تئتی یازیر کی، قوی بوتون دونیا خالقلاری، صلوح سئور میلتر و بوتون آزادیخلار بیلسینلر کی، آذربایجان خالقی صلوحو و آسایشی تامین ائتمک اوچون سون درجه فداکارلیق گؤستردی. لاکین بشریت دوشمنلری و تئهران مورتجعلری بونا حاضر اولماییب آذربایجان خالقی ایله ایران خالقلاری آراسین دا قان تۆکولمهسینه باعث اولورلار. 4

«آذربایجان» قز تئتی «آذربایجان خالقی صلوح طرفداریدیر» آدلی باش مقاله سینده یازیر:

«بیز دونیانین بوتون صلوح سئور خالقلارینا و آزادیخلارینا بیلدیردیک کی، بیز اختلافلاری صلوح و دوستلوق یولو ایله حل ائتمگه حاضر اولدوغوموزو سون درجه قدر مودافیعه ائدیک. لاکین تئهران مورتجعلری بونا حاضر اولماق ایستهمیرلر» 5.

لوندون رادیوسو 1946 جی ایلین مای آیین 18 ده قواموالسلطنه طرفیندن بیر بیانات نشر ائدیلمیشی خبر وئرمیشدی. همین بیاناتدا دئییلیر کی، ایرانین ارتجاعی عونصورلری خارجیجی سفیرلیکله پناهنده اولوب اولکده هر ج مرچلیک یاراتماقلا یئنین اؤزلری اوچون پارلاماندا صندل آختاریلار. بونلار بیزیمله سوؤت دؤلتی آراسیندا آنلاشیلمازلیغا و اینجیکلیک یاراتماغا باعث اولموشلار. ایندی ده خاریجه منیم استغفا یا چیخماغیم حاقیندا شایعه یایماقدادیرلار. بونلار 13 و 14 جو مجلس دؤره سینده هئج بیر ایش گؤرمه دیله. نهایت، مملکتی ایندیکی وضعیته دوچار ائتدیله. اونلار پیشهوری نین حاقلی اعتبار نامه سینی رد ائتدیله. ایندی آذربایجان نومایندهلری نین دوستجاسینا موداکرملری باشلانمیشدیر و تامام ایرانین اصلاحاتیندان اؤترو گئنیش پلانلار ترتیب ائدیلمیشدیر کی، بو دا آذربایجان مسالهمسی حل اولوندوقدان سونرا حیاتا کئچیریله جکدیر. 6.

لاکین قوامین بو بیاناتی باشندان آیاغا قدر یالان و حیلہ دن عبارت ایدی. او، واخت قازانماق ایستهبیردی، آذربایجان خالقی نین میلی آز ادلیق حرکتینی بو غماق اوچون بو بیر مائور ایدی، چونکی اونون بیاناتیندان بیر گون سونرا، یعنی مای آیین 19 دا ایرانین دولت. قوشونلاری آمریکان گننرالی شوارستکویفون باشچیلیغی ایله هولاسو طرفیندن آذربایجان سرحدلرینه غفلتن هوجوما کئچدی. اونلار بونونلا ایکینجی دفعه ایدی کی، آذربایجان سرحدلرینی پوزاراق توپلا، تانکلا هوجوما کئچیردیلر. لاکین دوشمن قووولری هر ایکی هوجوملاریندا دا آذربایجان فدایلیرینی قودرتلی مقاومتی ایله اوزلشهرک، اونون چالیدیغی مؤحکم ضربلری نتیجه سینده دارماداغین انڈیلیب اوز مؤقعلرینه چکیلدیلر. بئله لیکله ده مورتعلمین نؤبتی هوجوملاری و خام خیاللاری پوچا چیخدی.

آذربایجاندا نشر انڈیلن دمورکراتیک مطبوعات امپریالیستلرین و ایران ارتجاعچیلرینی آذربایجان خالقی نین صلوح آرزولارینا قارشلی چنوریلیمیش بو فیتنه کار حرکتلرینی بوتون دونیا خالقلاری قارشیسیندا آردیجیلیقلا افشا انڈیردی.

امپریالیستلرین و ایران ارتجاعسینین باشلیجا مقصد و هدفی آذربایجانداکی آز ادلیق حرکتینی بو غماق ایدی، چونکی آذربایجان خالقی نین و میلی آز ادلیق حرکتینی دوشمنلری عینینی زماندا ایران آز ادلیغی و استقلالیتی نین دوشمنلری ایدیلر. اونلار آذربایجان خالقی نین آز ادلیغینی ایران آز ادلیغی نین ضامن و ایجراچیسی گوردوکلری اوچون اوندان قورخوردولار.

پیشهوری آسیا خالقلارینی میلی آز ادلیق حرکتلرینی جلا دی اولان امپریالیستلری و اونلارین منفور حرکتلرینی دامغالایاراق نئمیشدیر: «...موستملکه صاحبی اولان دولت اچر سینده. حقیقت یوخدور. اونلار ایستهبیرلر نچه میلیونلوق بیر خالقی اوز منفعتلرینی و شوم مقصدلرینی قوربانی انتسینلر. اونلارین مقصدلری فقط قازانماق، قازانماق، قازانماق» 7.

آذربایجان دمورکرات فرقه سی مرکزی کومیته سی نین 1946 جی ایل مای آیین 30 دا و اییون آیین 1 ده کئچیریلیمیش گننیش پلنومو میلی حؤکومتین باش نازیری پیشهوری نین ایران حؤکومتی ایله آپاردیغی دانیشیقلا حاقینداکی حساباتینی دینله یهرک آذربایجان نوماینده هئیتی نین سیاسی حرکت خطینی بیندی و موذاکرلرین موفقیتله باشا چاتدیریلما سی او غرودا آردیجیلیقلا. مباریزه آپارماغی فرقه نین اجراییه هئیتینه بیر وظیفه اولاراق تاپشیردی.

فرقه نین یئریندیگی دوزگون سیاستی، آذربایجان خالقی نین میلی آز ادلیق حرکتینی گوجلو دالغاسی و ایران آز ادیخاللاری نین آردیجیل مباریزه سی نتیجه سینده 1946 جی ایل اییون آیین 13 ده قواموالسلطنه نین سیاسی موعاوینی موظرف **فیروز** باشدا اولماقلا نوماینده هئیتی دانیشیقلا ری داوام انڈیرمک اوچون آذربایجانین پایتاختی تبریز شهرینه گلدی.

بو موناسیبتله «ایران ما» قرنتی 11 اییون 1946 جی ایل تاریخلی نومره سینده آذربایجاندا خالق حاکیمیتی یارانیدیغی واخت او گونکو دولت باشچیسی صدر و حکیمی نین، آلتی آی کئچدیکن سونرا یئنی دولت باشچیسی قواموالسلطنه نین آذربایجان مسالسه سی نده یئریندیکلری سیاست و مؤقعلرینی اونلارین سوزلری ایله بئله شرح ائتمیشدیر: «آذری 21 ده (12 دنکابر 1945 جی ایل) آذربایجان دمورکرات فرقه سی تبریزده حؤکومتی اله آلدی. او واخت مرکزی دولت قیشقیردی: «بیز بو یاغیلاری یئرلرینده اوتورداجاییق». بیز اونلاری آرادان آپارماق اوچون بیرلشمیش میلتر شوراسیندان کؤمک ایستیه جیییک. دوز آلتی آی سونرا خوردادین 21 ده (13 اییون 1946 جی ایل) مرکزی دولت آذربایجانا نوماینده هئیتی گوندردی کی، آذربایجان میلی آز ادلیق حرکتینی باشچیلاری ایله دانیشیق آپار سین. بو گون مرکزی حؤکومت آرمیلیقا دئییر: «بیز آذربایجان دمورکراتیک حرکتی ایله همکارلیق ائتمگه حاضریق، بیز مسالطری صلوح و دانیشیق بولو ایله حل انده جیییک، بیز اونلارین طلبلرینی انشیمگه حاضریق، بیز بیرلشمیش میلتر شوراسینا داخلی ایشلریمیزه قاریشماغا ایجازه وئرمیه جیییک».

دانیشیقلا ایکی گون داوام ائندی. ایران دولتی نین نوماینده هئیتی ایله آذربایجان میلی حؤکومتی نین نوماینده هئیتی رضیلیغا گلهرک بیرینجی دفعه گوروش و موذاکرلرده ایران دولتی نین 7 ماده دن عبارت بیاناتی ایله بیرلیکده 15 ماده دن عبارت هر ایکی دولت نوماینده لیکگی طرفیندن بیرگه موقاویله ایضالانندی،

موقاويلهيه گوره آذربايجان خالقي نين ميلي آزادليق حرکاتي ايران دولتي طرفيندن دمورکراتيک بير حرکات کيمي رسمن تانينميشدير. بو حاقدان گؤستريلير کي، کنچميش استبداد حؤکومتی مأمورلاري نين، آزادليق و دمورکراتيا دوشمنلري نين سونسوز ظولمو نتیجه سينده 1324 جو ايلين شهر يور آي نين 12 ده (1945 جي ايل) ياراديلميش حرکات موترقي، دمورکراتيک و ايرانين حقيقي استقلاليت و تماميتي نين ضامني اولان بير حرکات تانينير.8.

موقاويلهيه آذربايجاندا حياتا کنچيريلميش تورپاق اصلاحاتي نين بوتون ايراندا حياتا کنچيريلمه سي قئيد اولونموشدو.

موقاويلهيه اساسن آذربايجان خالقينا يالني ز ابتدايي مکتبلر ده دنيل، هابنله اورتا و عالي مکتبلر ده، علمي اوجاقلار دا، دولت ايدار ملرينده فارس ديلي ايله ياناشي آذربايجان ديليني تدريس ائتمک و ايشلمک اختياري وئريلميشدي.

موقاويله نين 12 جي ماده سينده بو حاقدان گؤستريلير کي، اورتا و عالي مکتبلر ده تدريس فارس و آذربايجان ديللرينده آپاريلسين.9.

موقاويلهيه آذربايجاندا اقليت تشکيل ائدن کورد، آسوري و ائرميني خاقلارينا دا مکتبلر ده 5 جي صيفه قدر اوز انا ديلينده اوخوماق حقوق وئريلمه سي گؤستريلميشدي.

موقاويلهيه اساس مادلر دن بيري ده بوتون ايراندا دمورکراتيک اصولون حياتا کنچيريلمه سي و آزادليغين تامين اولونماسي اوچون يئني سئچکي قانونونون 15 جي مجلس طرفيندن تصديق اولونماسي ايدي. بو دمورکراتيک سئچکي قانونونا گوره بوتون ايراندا قادينلارا کيشيلر له برابر حقوق وئريلمه سي نين ايران دولتي عهد سينه گؤتوروردو.

موقاويله نين 9 جو ماده سينده بو حاقدان گؤستريلير کي، دولت 15 جي مجلس آچيلان کيمي قادينلارين کيشيلر له برابر عومومي، گيزلي، مستقيم، برابر سئچکيلر ده اشتر اک ائتمک حقوقو الده ائتمه لري باره سينده سئچکي قانونون لايحه سي نين مجلسه تقديم ائديب و اونون تصديق اولونماسيني ايستيه جکدير.10.

موقاويلهيه عئيني زاماندا ايران مجلسينده آذربايجان و کيللري نين سايي نين آذربايجان اهالي سي نين سايبنا گوره آرتيريلماسي قئيد اولونموشدو.

موقاويلهيه اساسن اگر آذربايجان خالقي ايران مجلسينه 24 نوماينده سئچيب گؤندري رديسه، سونرالار اهالي سي نين سايبنا گوره 44 نوماينده گؤندره جکدير. بو ايسه مجلس نوماينده لري نين اوچه بيريني تشکيل ائدير.

بوندان باشقا، موقاويلهيه اهميتلي مادلر دن بيري ده دولت مأمورلاري نين آذربايجان خالقي طرفيندن سئچيلمه سيدير. آذربايجان شهر لري نين خاراباليغا چؤريلمه سي، خالقين معارف، طيب و ساده ياشايش ايمکانلاريندان محروم ائديلمه سي محض بو سبب دندير، چونکي تنه راندان گلن مأمورلارين مقصدي آذربايجان خالقي نين غارت ائتمک، چاپيب تالاماق، وارانلار اق گئري قاييتماق اولموشدور.

ايران دولتي ايله باغلانميش موقاويله نين 5 جي ماده سينده آذربايجانين گليري نين يوز ده 75 فاي زي نين آذربايجانين اوزو اوچون ساخلانماسي، يوز ده 25 فاي زي نين ده ايرانين عومومي مخارجي اوچون مرکز ه گؤندريلمه سي گؤستريلميشدي. بو ماده نين ده آذربايجان خالقي اوچون بويوک اهميتي وار ايدي، چونکي آذربايجاندا ميلي حؤکومتين غلبه سينه قدر اونون بوتون گليري تنه رانا گؤندريلير دي. خالقين زحمتي نين و آلين تري نين محصولو اولان بو گلير اونون يارالاريني ساغالتماق اوچون بوخ، تنه راندا عيش عيشرتله مشغول اولان و ارليلارين جيبلرينه توكولوردو. لاکين بوندان سونرا ايسه همين گليرين 75 فاي زي آذربايجانين صنايعي سي نين، اقتصاديات و مدنيتيني انکشاف ائدير مگه، خالقين منافعي نه خيدمت ائتمگه يونديله جکدي.

آذربايجان خالقي بوتون ايراندا دمورکراتيا و آزادليغين برپا ائديلمه سي نامينه، ايران خالقي نين منافع ي. خاطرينه، ايرانين استقلاليتي اوچون موداکره و دانيشيقلاردا بويوک گوزشتلره گنتمگي لازيم بيلدي.

پرولتار ياتين داهي رهبري و. اي. لنين 1918 جي ايله يازديغي «آمريکا فهلمرينه مکتوب» ادلي اثرينده گؤستر ميشدير کي: «بورژوازييا غالب گلک خاطرين، حاکيميتين فهلمر اينه کنچمه سي خاطرينه... هر بير قورباني وئرمکن و

او جومله‌دن بير حيصه تورپاق قوربان وئرمك، امپرياليزم قارشيسيندا ان اغير مغلوبيلتره دؤزمكدن چكينمگين مومكون اولدوغونو و لازيم گلدیگيني باشا دوشمه‌ينلر سوسیالیست دنییلر «11. محض بونا گوره ده ایران دؤلتی‌نین تاكیدینه گوره آذربایجانین آیریلماز حيصه سی اولان زنجان و خمسه ویلايتیندن آذربایجان خالق قوشونلارینی و فدایی دستهلرینی گئری چاغیرماق و همین یئرلری ایران دؤلتی‌نین اختیارینا وئرمك قرارا آلیندی. هر ایکی نوماینده هئیتی طرفیندن امضالانمیش موقویلهمه اساسن آذربایجان میلی مجلسی — آذربایجان ایالتی انجومي، آذربایجان نازیرلر شوراسی — آذربایجان مودیرلر هئیتی، محلی وزیرلر — آذربایجان ایداره ریسلری آدلاندیریلدی.

آذربایجان دموکرات فرقه‌سی‌نین و میلی حؤکومتین بوتون بو گوزشتلره گنتمكدن مقصدي آذربایجان خالقی‌نین اله ائتدیگی نایلیتلره بوتون ایراندا قانونی شکل وئرمك، بو دموکراتیک اصلاحاتلاری ایراندا دا حیاتا کئچیرمك، ایران خالقلارینی ایشیقلی و آزاد گونه چیخارماق، خالقی امپریالیزم و موستملکه اسارتیندن خلاص ائتمك ایدی.

آذربایجان خالقی ایله بیرلیکده ایران خالقی، ایرانین اجتماعی، دموکراتیک تشکیلاتلار و قزئتلرده ایران دؤلتی ایله آذربایجان میلی حؤکومتی آراسیندا باغلانمیش موقویلهمه بگندی، اونو ایران خالقلاری‌نین آزادلیق و استقلالیتی اوچون بؤیوک بير سند کیمی قیمتندیریلر.

بو موناسیبتله ایرانین بیر سیرا شهرلریندن، حزب توده ایرانین تشکیلاتلاریندان و فهله همکارلار اتفاقلاریندان، گنجلر و قادینلار تشکیلاتی و دموکراتیک جمعیتلردن آذربایجان میلی حؤکومتی آدینا تبریک تئلقراملاری و مکتوبلاری گلیردی.

اصفاهاندان گؤندریلمیش تبریک تئلقرامیندا دنییلر: آذربایجانین شوجاعتلی دموکرات فرقه‌سی‌نین رهبری پیشهوری جنابلارینا!

اصفاهان فهله‌لری، اکینچیلری، موختلیف طبقه‌لردن اولان ضیالیلاری و بوتون آزادیخواه‌لاری طرفیندن بونا وکیل ائدیلمیش کی، آزادیخواه و قباقلیل دموکرات فرقه‌سی‌نین آذربایجانلیلارین و سایر وطنداشلارین حقیقی حقوقونو اله آلماق اوغرونداکی موقفیتینی تبریک ائدیم. دموکرات فرقه‌سینه و ایران میلی‌نین آزادیخواه عونصورلرینه گوندن گونه داها آرتیق موقفیتلر آرزولاییرام.

حزب توده ایرانین اصفاهان تشکیلاتی‌نین مسؤلو فداکار 12.

ایران قادینلاری‌نین حقوقونو مودافیعه ائدن جمعیت تئهراندا گؤندریلگي تئلقرامدا ایران قادینلاری‌نین سئوینجینی بیلدیرمک یازیر: «قادینلارین حقوقونو مودافیعه ائدن جمعیت بو واسیطه ایله اؤز صمیمی تشکولرینی سیزه و دموکرات فرقه‌سی‌نین باشقا رهبرلرینه بیلدیریر کی، سیز اؤز سارسیلماز اراده و فداکارلیقلارینیز سایه‌سینده ایرانین آزادلیغی یولوندا بؤیوک موقفیته نایل اولموشسونوز. خصوصن قادینلاری قرینه‌لر بویو داوام ائدن اسارت و محرومیتدن قورتارماق، هابئله اولارین سئچکیده اشتراک ائتمه‌لری و سایر اجتماعی حقوقلارا مالیک اولمالاری اوچون بؤیوک قدملر گؤتورمک دموکرات فرقه‌سی‌نین بؤیوک حرکاتی‌نین برکتیندن و جودا گلیمشدیر.

قادینلارین حقوقونو مودافیعه ائدن جمعیت» 13.

آذربایجاندا نشر ائدیلن دموکراتیک مطبوعات آذربایجان و ایران خالقلاری‌نین اجتماعی سیاسی حیاتی اوچون بؤیوک اهمیتله مالیک اولان ایران دؤلتی ایله امضالانمیش موقویلهمه گونون سیاسی موضوعو کیمی قیمتندیردی.

«آزاد میت» قزئتتی بو موناسیبتله یازیردی: «آذربایجان بیر دفعه داها اؤز تاریخی وظیفه‌سینی شرافت و صداقتله یئرینه یئتیرمگه موقول اولوب موخالیفلرین آغزیندان ووردو. مووافقتنامه باغلانندی. ایراندا دموکراسی اوصول یارانماغا زمینه حاضیر لاندی» 14.

دوغروندان دا آذربایجان دموکرات فرقه‌سی‌نین رهبریگي آلتیندا آذربایجان خالقی‌نین بیر ایلیک قهرمانجاسینا موباریزه‌سی و فعالیتی اونا ایران خالقلاری ایچریسینده بؤیوک نفوذ، حورمت، شؤهت، صداقت و اعتبار قازاندیردی.

ايران آزاديخواهلاري اعتراف انديرلر كي، بيزيم ميلي دموكراتيک حرکاتيميزين تاثيري آذربايجان حدودوندا قالماييب بوتون ايراني ايشيقلانديرميش و بوتون ايران آزادليغي نين ضامن اولموشدور 15.

«آزاد ملت» قزئتتي بو موناسيبتله يازير: حرکاتيميزين نتيجه سينده ايراندا ارتجاع نين جبهه سي پارچالاندي، ايرانيان آزاديخواهلاري صدر و حکيمي کيمي مورجع دولت باشچيلاري نين ظولموندن قورتاردی.

اگر آذربايجانين فداکار و قهرمان خالقي ننهرا نين مورجع حوکومتلري نين ظولم و تضيق نين موقابيلينده قيام ائتمه سه يدي، ايندي ايراندا آزادليقدان اثر قالماييب، ننهرا نين دوستاخانا لاري دولموشدور 16.

بو بير انکار نديلمز حقيقتدير كي، آذربايجاندا غلبه چالميش 1945—1946 جي ايل ميلي آزادليق حرکاتي نين قودرتي ايراندا آزادليق و دموكراتيک اوصولون تامين انديلمه سي اوچون قديم گوتورمگه الوئريشلي زمينه حاضير لاميشدي. محض بونا گوره ده موقاويله امضالانديقدان سونرا ايران دولتي نين باشچيسي قوامو السلطنه حزب توده ايرانيان رهبرلريندن 4 نفريني اوز دولت کابينه سي نين ترکيبينه قبول ائتميشدي.

1945—1946 جي ايلده آذربايجاندا غلبه چالميش ميلي آزادليق حرکاتي نين نتيجه سيدير كي، «ايندي همين يولداشلار يميز مملکتين موقدراتيندا شيرکت انديرلر. بو، خالقيميزين جديتي سايه سينده اولموشدور» 17.

گون کچديکجه، ايرانيان اوفوقلري ايشيقلانديقجا ايران خالقلاري آذربايجان خالقي نين ميلي آزادليق حرکاتي نين مضمونون حقيقي معناسيني داها ياخشى درک اندير و گوزلري ايله گوروردولر. آرتيق بو دورده بيز ايران شهرلرينده خالق کوتله لري نين تشبوئو ايله ايالتي. انجومنلرين ياراديلماسي اوغروندا گنئيش. فعاليت گوستريلديگي نين شاهدي اولوروق.

1. سيد جعفر پيشه وری، «21 آذر»، 1961 جي ایل.
2. و 3. «آذربایجان» قزنتي. ايکينجي دؤره. نؤمره. 185، 29 آپرئل 1946 جي ایل.
4. «آزاد ملت»، آذربایجان میلی مجلسینین اورقانی، نؤمره. 36، 14 ماي 1946 جي ایل.
5. و 6. «آذربایجان» قزنتي. ايکينجي دؤره. نؤمره. 196، 11 ماي 1946 جي ایل.
7. سيد جعفر پيشه وری، «21 آذر»، 1961 جي ایل.
8. «آذربایجان» قزنتي، نؤمره. 201، 17 ماي 1946 جي ایل (آذربایجان نومايندهلرینین تنهران حؤکومتی ایله آپارديقلاری موذاکیرملر باره سینده بیانات).
9. «آذربایجان» قزنتي. ايکينجي دؤره، نؤمره. 226، 15 اییون 1946 جي ایل.
10. «آذربایجان» قزنتي، نؤمره. 226، 15 اییون 1946 جي ایل (مرکزي حؤکومتله آذربایجان نومايندهلری آراسیندا راضیلاشدیریلیمیش قرارداين متنی).
11. و. ای. لنین، اثرلری، 28 جي جیلد.
12. «آذربایجان» قزنتي، ايکينجي دؤره، نؤمره. 232، 22 اییون 1946 جي ایل.
13. «آذربایجان» قزنتي، ايکينجي دؤره، نؤمره. 233، 24 اییون 1946 جي ایل.
14. «آزاد ملت»، قزنتي. تبریز، ايکينجي دؤره، نؤمره. 63، 14 اییول 1946 جي ایل.
15. «شهریورین اون ایکیسی»، تبریز، 1946 جي ایل.
16. «آزاد ملت»، قزنتي. تبریز، ايکينجي دؤره، نؤمره. 79، 15 آوقوست 1946 جي ایل.
17. «آذربایجان» قزنتي، ايکينجي دؤره، نؤمره. 278، 19 آوقوست 1946 جي ایل.